

УДК 339.72

І. О. КОМШУК

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

МЕХАНІЗМ ВПЛИВУ ТНК НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

У статті проаналізовані сучасні тенденції глобального середовища які впливають на формування стратегій ТНК. Досліджено механізм впливу ТНК на економічний розвиток України.

Ключові слова: транснаціональна корпорація, процес економічного розвитку, світова економіка, глобальні стратегії, фінансовий холдинг.

Сучасний етап розвитку світової економічної системи характеризують такі основні особливості: поглиблення міжнародного поділу праці; інтернаціоналізація виробництва; посилення глобальних впливів на національні економіки; пріоритетне значення науково-дослідного потенціалу та «зелених технологій» держав Великої двадцятки з одночасним вимушеним процесом об'єднання інших країн (приблизно 190) за територіальним принципом та матеріальними інтересами.

Інтенсифікація міжнародної конкуренції, діяльність транснаціональних корпорацій, світових фінансових організацій, цілеспрямовані протекціоністські заходи провідних держав «золотого мільярда» обумовлюють необхідність урахуванням особливостей глобального середовища як фактора формування та модифікації стратегій ТНК, що у свою чергу необхідно для удосконалення механізму взаємодії національної економіки з ТНК.

Постановка завдання

Проблема взаємодії ТНК і національних економік, які намагаються використати потужність ТНК для забезпечення власних конкурентних переваг цікавила багатьох вітчизняних науковців. Серед останніх публікацій необхідно відмітити дослідження А. Пешко [9], який докладено проаналізував специфіку інвестиційної діяльності ТНК у контексті глобального економічного середовища. На виявленні кореляційних зв'язків між сучасним політико-економічним середовищем і специфікою розвитку ТНК зосередив увагу Д. Бібіков [2], у контексті підвищення міжнародної конкурентоспроможності країн розглядали стратегії ТНК Т. Азарова та В. Охота [1]. У свою чергу В. Ільїн проводить аналіз видозміни базових моделей входження ТНК до економіки країни у залежності від національної специфіки [6].

Незважаючи на значну увагу до впливу глобального середовища на діяльність ТНК, додаткових досліджень потребує виявлення специфіки трансформацій стратегій ТНК під дією сучасних тенденцій світового економічного розвитку. Метою дослідження є виявлення особливостей глобального середовища як чинника формування стратегій ТНК.

Результати та їх обговорення

Глобальний світ абсолютно не відповідає традиційним уявленням про соціальну справедливість. За даними ООН, сукупний дохід 1 % найбагатших людей світу дорівнює аналогічному показнику 57 % найбідніших людей; сукупний прибуток 25 млн. багатих американців співвідноситься із прибутками 43 % населення світу, а сукупний прибуток 5 % найбагатших людей світу перевищує сукупний прибуток 5 % найбіднішого населення світу в 114 разів [4].

Сукупні прибутки 500 найбагатших людей світу перевищують загальний прибуток найбіднішої частини населення земної кулі – 416 млн. людей, або прибуток однієї найбагатшої людини перевищує прибуток понад 830 000 найбідніших [3].

Відомий спеціаліст з проблем економічного розвитку країн Дж. Сакс розподілив всі країни за їх технологічним рівнем на три групи [4]:

- країни «золотого мільярда», які практично повністю забезпечують розвиток новітніх технологій;
- країни, де живе близько половини населення планети, що може використовувати ці технології за відповідної адаптації до своїх умов;
- група країн з 2,2 млрд. людей, які технологічно відокремлені від решти світу через те, що вони не в змозі ані робити винаходи, ані використовувати існуючі технології.

Важлива особливість сучасного етапу розвитку світової економічної системи полягає в тому, що міжнародна конкуренція розвивається в основному через транснаціональні корпорації, які є суб'єктами глобальних (таких, що перш за все базуються на загальносвітових, а не на національно-державних ринках) економічних відносин [8].

Індикатором значення держави у світових господарських процесах виступає кількість і потужність національних ТНК, які виступають ініціаторами встановлення єдиних «правил гри» на світовому економічному просторі.

Незважаючи на номінальну прив'язаність до країни базування, ТНК намагаються позбавитись контролю з боку державних органів управління, використовуючи розгалужену мережу філій.

Мета діяльності транснаціональних корпорацій полягає не в розвитку економіки території базування, а в створенні сприятливих умов накопичення капіталу в межах компанії [5], тобто головною рушійною силою їх повсякденного існування виступають виключно бізнес цілі, які полягають у безупинній експансії на нові ринки збуту.

Транснаціоналізуючи свою діяльність, компанії можуть керуватись такими принципами [9]:

- забезпечення свого виробництва іноземною сировиною;
- закріплення на закордонних ринках збуту шляхом створення своїх філій;
- раціоналізація виробництва шляхом його переміщення до країн з меншими витратами виробництва, ніж на національній території;
- орієнтація на техніко-фінансову стратегію, яка полягає у використанні іноземних капіталовкладень для створення таких форм закріплення на зарубіжних ринках, як організація субпідрядних підприємств, укладання довгострокових партнерських угод з іншими фірмами, відмова від частини старих виробництв і розширення нових видів діяльності, насамперед, у сфері науково-технічних досліджень і розвитку, пошук прибутків на міжнародних фінансових ринках.

При розробці глобальної стратегії ТНК має вирішити дві проблеми:

- раціонально розмістити виробництво, враховуючи можливості окремих країн;
- організувати координацію діяльності всіх ланок корпорації (виробничих, збутових, обслуговуючих, маркетингових та ін.) для досягнення конкретного результату – збільшення обсягів продажів [1].

Вибір схеми розміщення виробництва залежить від багатьох факторів:

- специфіки продукції;
- ролі транспортних витрат при постачанні продукції в інші країни;
- необхідності врахування національної політики в країнах, де заохочується національне виробництво, тощо.

Для того, щоб урахувати бажання країн у створенні власного виробництва, ТНК розміщують в країні базування підприємства із випуску комплектуючих, а підприємства зі збирання розміщують в різних країнах. Такої практики, зокрема, дотримуються концерни зі збирання автомобілів.

В інших випадках ТНК організують в різних країнах виробництво деталей і комплектуючих, використовуючи більш дешеву місцеву робочу силу, а збиральне виробництво зберігають в країні базування [1].

При цьому слід відзначити, що тенденція розміщення виробництва, спираючись виключно на відносно низьку вартість робочої сили, на сучасному етапі поступається іншій тенденції – не лише переведення виробництва, а й розміщення в цих країнах НДДКР, використовуючи рівень підготовки і специфічні навички місцевої робочої сили.

Вибір глобальної стратегії розвитку ТНК залежить, перш за все, від специфіки галузі, її продукції. У ряді випадків успіху досягають компанії, що починали із захоплення певного сегменту ринку відповідної продукції.

Так, ряд японських компаній спочатку досягли успіху у виробництві компактних автомобілів, автовантажних машин, телевізорів, а потім почали розширювати свою присутність на міжнародних ринках. Україна, зберігаючи потужний науково-технічний, не достатньо ефективно використовує наявні можливості для залучення інвестицій для розвитку інноваційного сегменту економіки, що обумовлює необхідність удосконалення механізму взаємодії держави та ТНК.

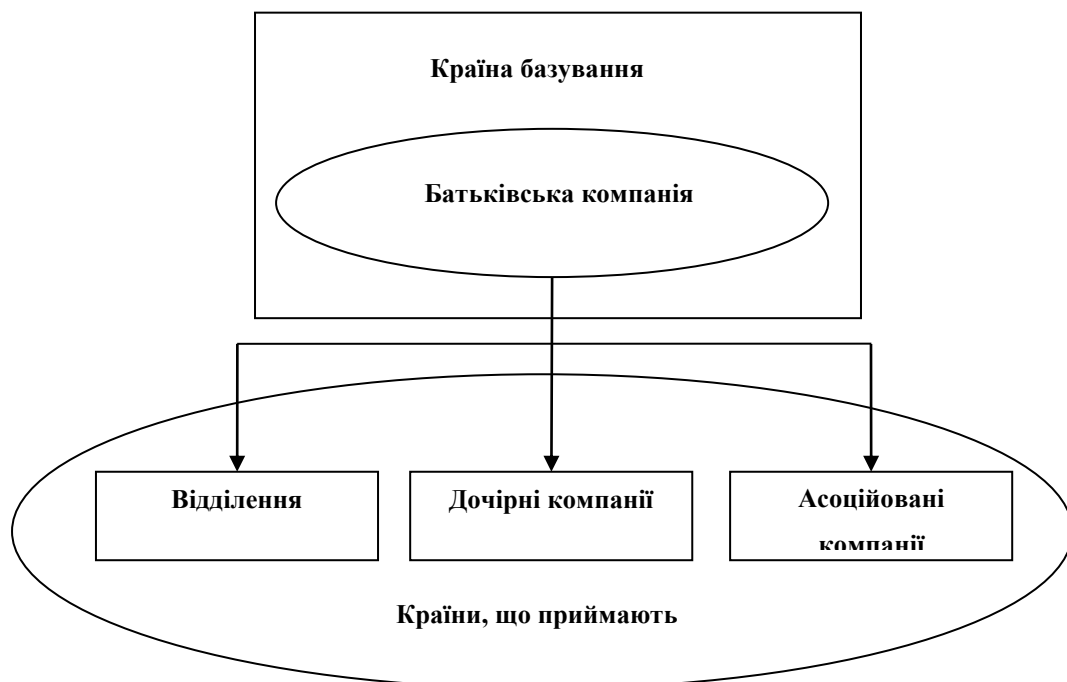

Рис. 1. Модель ТНК: ступінь акціонерного контролю головної холдинг-компанії в різних підконтрольних підприємствах [7].

Для розширення діяльності ТНК використовують відділення, дочірні та асоційовані компанії (рис. 1). У випадку України більшість створених на її території підрозділів ТНК являють собою механізм оптимізації оподаткування за рахунок формування внутрішньофірмової мережі на основі трансфертних цін. Для України створення додаткових робочих місць за допомогою іноземних ТНК поєднується з негативним впливом на економіку на основі нерівноправної конкуренції з вітчизняними товаровиробниками.

Висновки

Ураховуючи вищенаведене, необхідно зазначити, що механізм впливу ТНК на економічний розвиток України в основному базується на створення внутрішньофірмових мереж для максимізації прибутку.

Перспективними для подальшого дослідження виступають напрями удосконалення механізму взаємодії України та ТНК.

Список використаної літератури

1. Азарова Т. В. Стратегії розвитку транснаціональних корпорацій в контексті підвищення міжнародної конкурентоспроможності країн / Т. В. Азарова, В. І. Охота [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>.
2. Бібіков Д. В. Розвиток ТНК у сучасному політико-економічному середовищі / Д. В. Бібіков // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Світове господарство і міжнародні економічні відносини». – 2011. – Вип. 3 (10/2). – С. 3–7.
3. Білорус О. Г. Глобальна перспектива і сталий розвиток: (Системні маркетингові дослідження) / О. Г. Білорус, Ю. М. Мацейко. – К.: МАУП, 2005.
4. Глобальний конкурентний простір: Монографія / О. Г. Білорус та ін.; кер. авт. колективу і наук. ред. О. Г. Білорус. – К.: КНЕУ, 2007.
5. Дикань В. Л. Финансово-промышленные группы в Украине / В. Л. Дикань, И. В. Чернобровка. – Х.: Основа, 1997.
6. Ільїн В. Ю. Базові моделі входження ТНК на міжнародні ринки в умовах глобалізації / В. Ю. Ільїн // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – № 3 (25). – С. 22–27.
7. Кормакова І. О. Концептуальні підходи до визначення суті транснаціональних корпорацій / І. О. Кормакова // Економічний простір. – 2010. – № 41. – С. 16–25.
8. Косолапов Н. А. Об исканиях и противоречиях неоиimperского сознания / Н. А. Косолапов // Восток: Афро-азиатские общества: история и современность. – 2003. – №3.
9. Пешко А. В. Транснаціональні компанії та їх роль у міжнародній інвестиційній діяльності / А. В. Пешко, Г. В. Назаренко [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>

Стаття надійшла до редакції 24.05.2012

Механизм влияния ТНК на экономическое развитие Украины

Комшук И.А.

Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана

В статье проанализированы современные тенденции глобальной среды, которые влияют на формирование стратегий ТНК. Исследован механизм влияния ТНК на экономическое развитие Украины.

Ключевые слова: транснациональная корпорация, процесс экономического развития, мировая экономика, глобальные стратегии, финансовый холдинг.

Mechanism of TNCs' impact on the Ukrainian economic development

Komshuk I.

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

The article researches the modern tendencies of global environment which influence on formation of TNCs' strategies. The mechanism of TNCs' impact on the Ukrainian economic development.

Keywords: multinational corporation, the process of economic development, global economy, global strategy, the financial holding company.